

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia:
ju.L5@regeringskansliet.se
Ju2025/00311

Promemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1)

Förvaltningsrätten i Stockholm har, utifrån de aspekter som domstolen har att beakta, följande synpunkter på bedömningarna och förslagen i promemorian.

Bemanning av lokalt anställd personal i anstaltsplatser utomlands

I betänkandet saknas överväganden om hur domstolarnas handläggning av mål med parter placerade i anstalter utomlands kan påverkas om anstalterna delvis bemannas av lokalt anställd personal.

Förvaltningsrätten konstaterar att det i flera av de mål som kan aktualiseras hos förvaltningsrätten med parter placerade i anstalt utomlands finns krav på skyndsam handläggning hos domstolen. Om beslut och handlingar som ligger till grund för beslut är skrivna på främmande språk försvåras och fördröjs prövningen. Förvaltningsrätten anser därmed att domstolens handläggning riskerar att försvåras och fördröjas om funktioner som innebär beslutsfattande eller kontakter med intagna inte bemannas med utsänd personal, vilket får stöd i utredningens redogörelse för erfarenheter från andra länder. I den mån funktioner som innebär beslutsfattande eller kontakter med intagna inte bemannas med utsänd personal anges i betänkandet att riskreducerande och kompensatoriska åtgärder ska vidtas för att rättssäkerheten ska kunna vidmakthållas (s. 19). Det lämnas emellertid inga tydliga förslag på vad sådana åtgärder skulle kunna vara.

Domstolen instämmer i utredningens slutsatser att det mest ändamålsenliga alternativet är att anstaltsplatser utomlands bemannas med utsänd personal i de funktioner som innefattar beslutsfattande eller kontakter med intagna (s. 130) och ställer sig frågande till varför förslagen inte uppställer krav på att beslutsfattande funktioner alltid ska bemannas med utsänd personal. En annan ordning kan svårligen tillförsäkra samtliga intagna samma rättssäkerhetsgarantier. Av samma skäl ifrågasätter domstolen också en ordning där utsänd personal kan minskas över tid (s. 131).

Vidare ställer sig förvaltningsrätten frågande till att förslagen inte innehåller tydliga krav på skyndsam översättning av handlingar som gäller de intagna. Domstolen vill också påpeka att det är av vikt att det på samtliga anstalter utomlands finns utsänd personal som domstolarna kan kommunicera med rörande handlägningsfrågor, såsom utsättande av muntlig förhandling.

Närhetsprincipen

Förvaltningsrätten konstaterar att Norge och Belgien med liknande lagstiftning har haft som utgångspunkt att intagna med minderåriga barn i Sverige inte ska placeras i anstalter utomlands. I promemorian föreslås att Kriminalvården inför beslut om placering i en kriminalvårdsanstalt utomlands ska ta hänsyn till bl.a. den intagnes anknytning till Sverige och övriga omständigheter som kan påverka lämpligheten av en sådan placering. Det anges att förekomsten av minderåriga barn i Sverige kan tala emot sådan placering (s. 155). Vidare föreslås en annan bestämmelse enligt vilken en intagen inte får placeras i en anstalt utomlands om placeringen skulle strida mot Sveriges internationella förpliktelser.

Gällande Kriminalvårdens prövning av lämpligheten av anstaltsplacering utomlands anges att det för den som omfattas av ett gällande utvisningsbeslut, där myndigheterna har bedömt att det saknas synnerligen ömmande omständigheter, som utgångspunkt inte bör finnas hinder mot placering i anstalt utomlands (s. 156). Förvaltningsrätten konstaterar att kraven för att beviljas uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter är högt ställda. Det behöver förtydligas om samma förutsättningar gäller för intagna med ett gällande utvisningsbeslut som för övriga intagna vid bedömning av lämpligheten av placering utomlands med hänsyn till den intagnes anknytning till Sverige. Om prövningen ska skilja sig åt, behövs vägledning kring hur anknytningen till Sverige ska bedömas för intagna utan utvisningsbeslut, särskilt när det gäller intagna med minderåriga barn i Sverige. Förvaltningsrätten ställer sig också frågande till hur resonemanget gällande synnerligen ömmande omständigheter förhåller sig till förslaget utformning av en allmän lämplighetsprövning. Detta särskilt med beaktande av att det enligt en annan föreslagen bestämmelse ska göras en prövning av om en placering utomlands strider mot Sveriges internationella förpliktelser. Det finns därmed skäl att närmare utreda utformningen av förslagen i denna del.

Enligt promemorian kan det inte fastslås att kostnaderna för resor och övernattningsnätter vid besök allmänt kommer att bli högre för de som ska besöka en intagen i en anstalt utomlands jämfört med besök inom Sverige (s. 187). Förvaltningsrätten anser att det saknas egentliga överväganden till stöd för denna slutsats. Det finns skäl att närmare utreda vilka konsekvenser förslaget i denna del kan få för möjligheten för anhöriga att besöka intagna eller förvarstagna utomlands, och vilka följder det kan få för Sveriges möjligheter att uppfylla sina internationella förpliktelser.

Verkställighet av förvar i anstalt utomlands och en ny förvarsgrund

I SOU 2025:16 föreslås, med anledning av bl.a. omfattande kritik från Justitieombudsmannen, att möjligheten att placera förvarstagna på kriminalvårdsanstalt endast får ske i undantagsfall. Trots detta föreslås i det nu aktuella betänkandet att förvarstagna ska kunna placeras i anstalt utomlands och det föreslås även en ny förvarsgrund för att möjliggöra detta. Det behöver utredas hur dessa slutsatser förhåller sig till varandra.

I förvarsmål finns starka rättssäkerhetsskäl för att den förvarstagnes offentliga biträde ska få delta vid en muntlig förhandling från samma plats som den förvarstagne om det finns önskemål om det. Förvarsförhandlingar ska hållas varannan månad. Förslaget kommer därför sannolikt att leda till ökade kostnader för offentliga biträdens tidspillan och utlägg. I promemorian saknas närmare överväganden rörande denna fråga.

Eftersom ett förvar ska omprövas löpande och som utgångspunkt ska pågå så kort tid som möjligt, kan förvaret när som helst upphöra. Det går alltså inte att i förväg veta hur länge ett förvarstagande ska bestå, till skillnad från en anstaltsplacering till följd av en fängelsepåföljd. När ett förvar upphör är det enligt betänkandet inte lämpligt att utlänningen frigges i det mottagande landet, varför det behöver vara möjligt att transportera tillbaka utlänningen till Sverige under ordnade former (s. 268 f). Mot den bakgrunden föreslås en ny förvarsgrund. Förvaltningsrätten konstaterar dock att den föreslagna förvarsgrunden inte omfattar situationen när förvaret upphör för att det inte längre är fråga om ett återvändandeförfarande, t.ex. efter att ett avvisnings- eller utvisningsbeslut upphävs. Vidare saknas egentliga överväganden gällande den föreslagna nya förvarsgrundens förenlighet med unionsrätten. Frågan om förslagets utformning och överensstämmelse med unionsrätten behöver utredas och övervägas ytterligare.

Vissa handläggningsfrågor

Föreslagna forumbestämmelser kräver kunskap om den enskildes tidigare placering. För att undvika behov av komplettering bör det övervägas om det ska ställas krav på att Kriminalvården vid överlämnande av mål till domstol ska ange vad som enligt myndigheten utgör rätt forum och inkomma med handlingar till stöd för detta.

Om en domstol inte tillåter att den enskilde deltar vid en muntlig förhandling från utlandet kan detta enligt betänkandet hanteras genom att den intagne eller den förvarstagna utlänningen placeras i anstalt i Sverige under den tid som det är nödvändigt (s. 349 f). Förvaltningsrätten efterfrågar närmare överväganden gällande processen för sådana beslut.

Detta yttrande har beslutats av chefsrådmannen Håkan Åberg efter föredragning av förvaltningsrättsfiskalen Siri Karalic Mannheimer.

Håkan Åberg

Siri Karalic Mannheimer